

Nr 57.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1950/51 till bevakningsfartyg för sillfisket vid Island; given Drottningholms slott den 27 januari 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att ett reservationsanslag av 57 000 kronor skall anvisas för att fartyget Skagerak skall kunna sändas ut som bevakningsfartyg för sillfisket vid Island under fiskesäsongen 1950.

Vidare begäres ett obetecknat anslag av 61 000 kronor för att täcka vissa kostnader för den expedition, som tullverkets fartyg Odin sommaren 1949 företagit till isländska farvatten med uppgift att tjänstgöra såsom bevakningsfartyg för svenskt fiske.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 27 januari 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena samt cheferna för försvars- och finansdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, följande.

Frågan om anvisande av medel till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island har tidigare behandlats i olika sammanhang. Bohusläns islandsfiskares förening u. p. a., Lysekil, gjorde åren 1946 och 1947 framställningar om att staten skulle ställa ett s. k. stödfartyg till förfogande för bistånd åt de svenska sillfiskarna vid Island. Dessa framställningar avslogos emellertid av Kungl. Maj:t.

Vidare hemställdes i motionerna nr I: 16 och II: 33 till 1948 års riksdag, att till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island för budgetåret 1948/49 måtte anvisas ett förslagsanslag av 120 000 kronor.

Jordbruksutskottet anförde i utlåtande över motionerna (nr 58/1948), att vissa skäl talade för bifall till dessa men att å andra sidan en del frågor i detta sammanhang vore vanskliga att bedöma enbart på de i ärendet föreliggande uppgifterna. Utskottet förutsatte, att fiskeristyrelsen skulle komma att närmare pröva förevarande spörsmål. Med hänsyn till dessa förhållanden ansåg utskottet, att någon åtgärd i det i motionerna angivna hänseendet icke borde vidtagas, och föreslog, att motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

I motionerna nr I:170 och II:214 till 1949 års riksdag hemställdes ånyo om anvisande av medel till stationerande av ett bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.

I anledning av sistnämnda motioner anhöll riksdagen (r. skr. nr 334; jordbruksutskottets utlåtande nr 39), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående betingelserna för hjälp åt de svenska sillfiskarna vid Island i de hänseenden, som angåvos i motionerna, samt beträffande formerna för hjälpen ävensom till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Inom försvars- och jordbruksdepartementen gjordes därefter vissa utredningar rörande möjligheterna att redan år 1949 på försök sända ett be-

vakningsfartyg till de isländska farvattnen med uppgift att tillhandagå de svenska fiskarena.

På grundval av dessa utredningar medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 8 juli 1949 efter föredragning av chefen för försvarsdepartementet, att tullverkets fartyg Odin för en tid av cirka åtta veckor år 1949 skulle få tagas i anspråk för att, enligt närmare bestämmelser som skulle meddelas i kommandoväg, utgå på en expedition till isländska farvatten, med uppgift tillika såsom bevakningsfartyg för svenskt fiske. Kungl. Maj:t föreskrev vidare, att fartyget skulle utrustas och bemannas samt avrustas genom chefens för marinen försorg. Kostnaderna för expeditionen skulle bestridas av marinens vederbörliga anslag. Utrustnings- och avrustningskostnaderna skulle dock slutligt gäldas i den ordning, varom Kungl. Maj:t framdeles ville meddela beslut.

Efter en kortare rustnings- och förberedelsetid avgick därefter Odin den 3 augusti 1949 till fiskevattnen vid Island, där fartyget — med bas i Siglufjord — uppehöll sig under tiden den 8 augusti—den 11 september. Rörande expeditionen har *fartygschefen, kapten B. Norlin*, avgivit rapport den 18 september 1949. Chefen för marinen har med skrivelse den 30 september 1949 överlämnat rapporten till jordbruksdepartementet för kännedom. Av densamma framgår bland annat följande.

Rustningen av fartyget påbörjades den 12 juli vid örlogsvarvet i Stockholm. Efter provtur samt vissa reparations- och justeringsarbeten avgick Odin den 27 juli via Göteborg till Lysekil. Under besöket i Göteborg togs ombord bland annat diverse utrustning för olika fiskefartygs räkning. I Lysekil diskuterades fartygets verksamhet med representanter för fiskeristyrelsen och för Bohusläns islandsfiskares förening. Även i Lysekil togs en del utrustning ombord för fiskefartygens räkning. Den 3 augusti avgick Odin till Siglufjord på Island, dit fartyget anlände den 8 augusti. Vid kontakt med representanter för fiskeflottan bestämdes att Odin, då endast omkring 10 procent av båtarna voro utrustade med radiotelefonianläggning, skulle ha Siglufjord som bas och att fiskebåtarna om möjligt skulle uppsöka fartyget där. Det ansågs nämligen meningslöst att låta Odin ligga ute och slå, då fiskefartygen lågo spridda inom ett område på omkring 150 distansminuters bredd och 50 distansminuters djup. Ett svep på något dygn i veckan ute bland fiskeflottan skulle dock göras när så ansågs lämpligt. Denna planläggning av verksamheten visade sig sedan riktig. Under gångdyggen upptäcktes nämligen endast ett fåtal svenska båtar.

Under de tider Odin låg i sin bas utfördes 14 dykeriarbeten med tillsammans 19 nedstigningar samt 18 maskin- och radioarbeten. Till sjöss assisterade Odin vid två tillfällen. I det ena fallet hade hjälp begärts på grund av propellerskada och i det andra fallet på grund av maskinskada.

Fartygsläkaren hade 97 nybesök och 72 återbesök. Största besöksfrekvensen noterades i regel under veckosluten samt när fiskeflottan tvingades ligga i Siglufjord på grund av dåligt väder. Högsta antalet patienter per dag var 24. En patient remitterades till sjukhus (magsår) och en hemsändes för specialistvård (öroninflammation). Vanligaste åkommor voro lokala infektioner av varierande svårighetsgrad på händer och armar, skärsår på fingrarna samt ögonskador orsakade av främmande partiklar. Inga svårare olycksfall förekommo.

Vid olika tillfällen söktes kontakt med svenska konsulatet samt isländska

hamn- och tullmyndigheter. Vid besök i Akureyri erhöles dessutom kontakt med det där baserade norska vaktfartyget, varvid uppgifter samt erfarenheter från norrmännens långa verksamhet med vaktfartyg erhöles.

Den 11 september avgick Odin från Siglufjord för direkt gång till Lysekil, dit fartyget anlände den 16 september.

Angående värdet för fiskarena av den av Odin företagna expeditionen har fartygschefen i sin rapport anført i huvudsak följande.

Erfarenheterna från expeditionen visa klart att ett bevakningsfartyg för de svenska isländsfiskarena har en mycket stor uppgift att fylla. Cirka 100 svenska fiskefartyg med sammanlagt 800—900 mans besättning befinna sig under fiskesäsongen juli—september vid Island. Deras möjligheter att vid haverier eller sjukdom erhålla hjälp äro mycket begränsade. Docknings- och sliptagningsmöjligheter finnas endast i Reykjavik, som ligger cirka 2 dygns resa från fiskeplatserna. Varven äro under säsongen överbelastade med arbete. Isländska fartyg ha som regel förtursrätt, varför väntetid ofta förekommer för svenska fartyg. Priserna äro mycket höga. Ett dykeriarbete på ett par timmar exempelvis kostar omkring 2 000 isländska kronor. Det ekonomiska avbräcket för fiskarena blir därför vid inträffade haverier onormalt på grund av dessa förhållanden. Många gånger nekas också svenska fiskare hjälp, vilket kan ha rent katastrofala följder.

Vid sjukdomsfall ha fiskarena tidigare varit hänvisade till isländska läkare eller sjukhus. Priset för sjukhusvård, allmän sal, är mycket högt (enl. uppgift cirka 40 isländska kronor per dag, medicin och läkararvode ej inräknat). Sjukhuset i Siglufjord har endast 20—25 vårdplatser, och är under säsongen ständigt överbelagt. På grund av de dryga vårdkostnaderna dra sig fiskarena för att uppsöka läkare eller sjukhus för mindre skador eller krämpor. Behandlingen insättes därför på ett ofta alltför sent stadium med fördyring som följd.

Någon hjälp från utländska vaktfartyg kunna de svenska fiskarena icke påräkna, då dessa fartyg ha full sysselsättning att hjälpa sina egna landsmän. Odins verksamhet har därför varit till stort gagn för de svenska fiskarena. Hjälp har alltid kunnat lämnas så långt fartygets resurser medgivit. Utrustningen för maskinarbeten är emellertid bristfällig och behöver till en kommande expedition förbättras.

Förutom den rent materiella hjälp, som kunnat lämnas, synes Odins närvaro för fiskarena ha betytt mycket ur moralisk synpunkt. Vissheten att kunna få hjälp vid såväl materiel- som personsador har skänkt trygghet. Ett stort antal representanter för fiskarena ha givit uttryck för detta. Samarbetet med fiskarena har också i alla avseenden varit gott och förtroendefullt.

I fartygschefens rapport ha slutligen föreslagits vissa ombyggnads- och moderniseringsarbeten å Odin. Såsom nödvändiga arbeten ha därvid angivits bland annat en ombyggnad av undre bryggan för att bereda sjukvård och radio erforderliga utrymmen, anbringande av vissa för bogsering nödvändiga hjälpmedel, insättande av vattentäta dörrar å huvuddäck, installation av gyroanläggning för att eliminera verkningarna av de runt Island liggande magnetiska störningsfälten samt anskaffande av motorbåt. Såsom önskvärda arbeten ha upptagits bland annat installation av dieselmotor för att minska driftkostnaderna, ombyggnad av pannorna för oljeeldning, inredning av verkstad samt installation av radar.

Chefen för marinen har i sin förenämnda skrivelse den 30 september 1949 anfört i huvudsak följande.

Olägenheterna med den korta rustnings- och förberedelsetid, som stod till förfogande, böra uppmärksammas. Om bevakningsfartyg ett kommande år skall utsändas, är det sålunda önskvärt, att beslut därom fattas i god tid, helst redan under vintern, för att möjliggöra omsorgsfull planläggning av såväl utrustningen som personalkommenderingarna. En följd av den korta förberedelsetiden var bland annat att vissa brister funnos i fartygets inredning och utrustning, främst avseende sjukvårdstjänsten, förbindelsematerielen och reparations-tjänsten.

Om Odin för en längre följd av år skall avses som bevakningsfartyg för fisket vid Island, bör viss ombyggnad av fartyget samt installation av modern materiel, bland annat radar, övervägas. I sådant fall synes det mig även lämpligast, att fartyget överföres från tullverket till marinen i vad avser underhåll, drift och bemanning.

Då expeditioner sådana som den nyss avslutade ej falla inom flottans ordinarie verksamhetsområde och marinens anslag ej äro beräknade härför, böra kostnaderna för fartygets underhåll och drift samt eventuella ombyggnad framdeles icke bestridas av flottans anslag.

Sedan från jordbruksdepartementet begärts uppgift å vissa kostnader för bevakningsfartyget Odin har *chefen för marinen* i skrivelse den 1 december 1949 meddelat, bland annat, att kostnaderna för rustning och avrustning av fartyget sommaren 1950 beräknades till omkring 8 000 respektive 12 000 kronor samt att underhållskostnaderna per år efter fartygets avrustning sommaren 1950 beräknades till omkring 35 000 kronor. Sistnämnda siffra gällde under förutsättning att fartyget avsåges skola rustas för årligen återkommande expeditioner och inbegrepe ej kostnaderna för förnyad rustning och avrustning. De löpande kostnaderna under pågående expedition kunde med ledning av kostnaderna för expeditionen sommaren 1949 beräknas till 8 400 kronor per vecka.

I infortrat utlåtande den 12 december 1949 har *chefen för marinen* vidare lämnat uppgift å kostnaderna för de ombyggnadsarbeten å Odin, som fartygschefen föreslagit. Dessa kostnader ha därvid angivits till följande belopp.

A. Nödvändiga arbeten.

	Kr.	Kr.
1. Ombyggnad av undre bryggan	30 000	
2. Fällbart räcke och båge för bogserkabel	1 400	
3. Spelnock å båtdäck och förlängning av axel från spelnock å huvuddäck	5 500	
4. Gaffel å aktermast	800	
5. Hyllor i förråds- och lastrum	800	
6. Omformare för radiostationen	1 200	
7. Vattentäta dörrar å huvuddäck	3 300	
8. Stormluckor till sidoventiler	1 000	
9. Installation av gyroanläggning	14 000	
10. Anskaffning av motorbåt	15 000	73 000

B. Önskvärda arbeten.

1. Installation av dieselmotor samt av motordriven generator och ekonomipanna 500 000

	Kr.	Kr.
2. Ombyggnad av pannorna för oljeeldning och härav betingade installationer	150 000	
3. Förlängning av slingerkölarna	5 000	
4. Utökning av roderarean	8 000	
5. Inredning av verkstad	10 000	
6. Installation av radar	45 000	718 000
		<hr/>
	Summa kronor	791 000

I anslutning härtill har chefen för marinen anfört att, om fartyget för framtiden skulle avses för bevakningstjänst vid Island, borde samtliga under A. samt de under B. 4—6 upptagna arbetena utföras. Detsamma gällde den under punkten B. 3 föreslagna ändringen, såvida den vore tekniskt genomförbar. Däremot ansåge han ej, att den föreslagna installationen av dieselmotor eller alternativt ombyggnad till oljeeldning vore motiverad med hänsyn till den stora utgiften och den ringa besparing i bränslekostnad, som skulle uppstå.

Departementschefen.

Sedan åtskilliga år tillbaka ha svenska fiskare sommartid bedrivit sillfiske i farvattnen vid Island. Detta fiske har under senare år fått allt större omfattning. Under fiskesäsongen 1949 deltog sålunda däri ett hundratal svenska fiskefartyg med sammanlagt 800—900 mans besättning. Värdet av den sill, som på detta sätt årligen införes i landet, uppgår till betydande belopp. Under de månader, då islandsfisket pågår, utsättas emellertid de deltagande fartygen och deras besättningar för stora påfrestningar. Fisket i dessa farvatten kräver nämligen ofta ett hårt och riskfyllt arbete, vilket dessutom måste utföras på stort avstånd från hemorten. Möjligheterna att under pågående fiske erhålla hjälp vid inträffande svårare sjukdoms- och olycksfall äro ofta små. I de fall, då hjälp kan erhållas, äro vidare kostnaderna härför i regel mycket stora. Slutligen äro riskerna för skador å fartyg och utrustning större än under annat fiske, framför allt på grund av de stormiga farvatten, i vilka fisket bedrivs.

Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen ha nu nämnda förhållanden givit anledning till ett flertal framställningar om bistånd åt de svenska islandsfiskarna i här ifrågavarande avseenden. Den utredning i saken, som 1949 års riksdag begärt, torde kunna anses verkställd genom den expedition, som bevakningsfartyget Odin nu företagit. Erfarenheterna från denna visa nämligen enligt min uppfattning klart både att det här föreligger ett stort behov av stöd och att detta stöd bäst kan lämnas genom utsändande av ett på lämpligt sätt utrustat bevakningsfartyg till de ifrågavarande fiskevattnen. Jag förordar med hänsyn härtill, att ett dylikt fartyg på statens bekostnad skall stationeras vid Island även under fiskesäsongen 1950.

De medel, som erfordras härför, synas lämpligen böra anvisas under ett särskilt anslag å riksstaten för nästa budgetår. Storleken av detta anslag

är helt beroende av vilket fartyg som kommer att utsändas. Vid övervägandet av denna fråga har jag i första hand undersökt, vilken kostnaden skulle bli, om Odin även i år skulle användas för ändamålet. Enligt de uppgifter, som chefen för marinen lämnat, skulle man i så fall behöva räkna med ett belopp av omkring 20 000 kronor för fartygets rustning och avrustning samt cirka 35 000 kronor i underhållskostnader. Härtill komma de löpande utgifterna för expeditionen, uppskattade till 8 400 kronor för vecka eller för en expedition å åtta veckor något över 65 000 kronor. Att märka är att avlöningen till fartygets befäl och manskap icke ingår i sistnämnda belopp utan avses skola täckas av marinens avlöningsanslag. Till de nu angivna kostnaderna, tillhoppa omkring 120 000 kronor, komma vissa engångsutgifter. Även om dessa begränsas till vad som i fartygschefens rapport angivits såsom nödvändigt, ökas kostnaden med drygt 70 000 kronor. Slutligen har jag under hand erfarit från chefen för marinen att det, om Odin skall sändas till Island även i år, är oundgängligen nödvändigt att först grundligt överse pannorna. Kostnaden härför har angivits till åtminstone 100 000 kronor.

Med hänsyn till de betydande belopp, som sålunda erfordras, om Odin skulle användas för ändamålet, har jag ansett det nödvändigt att undersöka, om ej saken kan lösas på billigare sätt. Jag har då införskaffat uppgifter från fiskeristyrelsen rörande möjligheterna att för ändamålet disponera undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak samt beträffande kostnaden härför. Enligt vad som anföres i en inom fiskeristyrelsen upprättad promemoria skulle Skagerak enligt tidigare uppgjorda planer under ifrågavarande tid huvudsakligen användas för vissa fiskeriundersökningar i Nordsjön. Det förklaras emellertid att Skagerak kan frigöras därifrån, om man i stället får disponera ett fiskefartyg med erforderlig utrustning. Kostnaden för att hyra ett dylikt fartyg under högst åtta veckor anges till omkring 25 000 kronor. För Skageraks expedition erfordras vidare dels att fartyget förses med viss reservdelsutrustning till fartygets framdrivningsmaskineri för en kostnad av omkring 20 000 kronor, dels vissa mindre kompletteringar, vilka beräknas kosta cirka 5 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för expeditionen fränsett de löpande utgifterna, vilka skulle täckas av de ordinarie anslagen till Skagerak, skulle sålunda komma att uppgå till i runt tal ($20\,000 + 5\,000 + 25\,000 =$) 50 000 kronor. I promemorian anföres vidare, att viss extrapersonal erfordras, nämligen en läkare, en sjukvårdare, en radiofurir med första klass certifikat, en dykare och en maskinreparatör. Någon kostnad för denna extrapersonal har icke inräknats i det nyss angivna beloppet. Fiskeristyrelsen har nämligen förutsatt, att denna personal skall i kommandoväg ställas till förfogande av marinen.

Enligt vad jag inhämtat av chefen för försvarsdepartementet torde emellertid den erforderliga extrapersonalen icke kunna ställas till förfogande i kommandoväg. Till det belopp å 50 000 kronor, vartill fiskeristyrelsen beräknat medelsbehovet, torde därför böra läggas avlöningskostnaderna för

denna personal. Dessa kostnader torde kunna uppskattas till omkring 7 000 kronor.

Såsom framgår av det anförda bliva kostnaderna för expeditionen avsevärt lägre, därest Skagerak tages i anspråk. Med hänsyn härtill och då en sådan lösning icke torde komma att vålla något avbräck i de undersökningar, för vilka Skagerak eljest skulle ha använts, förordar jag att sistnämnda fartyg skall disponeras såsom bevakningsfartyg för sillfisket vid Island under fiskesäsongen 1950. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, fiskeristyrelsen att meddela erforderliga föreskrifter rörande tid och sätt för expeditionens genomförande.

Anmärkas må, att även den nu föreslagna åtgärden i viss mån torde få betraktas som ett försök.

För täckande av kostnaderna torde å riksstaten för nästa budgetår böra anvisas ett reservationsanslag av 57 000 kronor. Jag torde i detta sammanhang få erinra om att anslaget till avsättning till fonden för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten i riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51 på min hemställen upptagits med 50 000 kronor lägre belopp än för innevarande budgetår. Såsom skäl för denna minskning av anslaget framhöll jag, att det statliga stöd, som kunde erfordras åt sillfisket vid Island, enligt min mening i fortsättningen borde lämnas i annan form än genom lån från denna fond. Jag hänvisade därvid till planerna att sända ut ett bevakningsfartyg för detta fiske.

Jag torde slutligen i detta sammanhang få beröra frågan om kostnaderna för fjolårets expedition. Jämlikt det i det föregående omnämnda beslutet den 8 juli 1949 skulle dessa kostnader bestridas från marinens vederbörliga anslag. Utrustnings- och avrustningskostnaderna skulle dock slutligt gäldas i den ordning, varom Kungl. Maj:t framdeles ville meddela beslut. Sistnämnda kostnader torde på grund av sin speciella karaktär icke kunna bestridas från något av de för fiskeriväsendet redan anvisade anslagen. En särskild medelsanvisning torde därför bliva erforderlig. Enligt uppgifter, som under hand erhållits från chefen för marinen, skulle sagda kostnader komma att uppgå till omkring 61 000 kronor. Ett obetecknat anslag å nämnda belopp torde därför böra anvisas å riksstaten för budgetåret 1950/51.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Bevakningsfartyg för sillfisket vid Island* ett reservationsanslag av 57 000 kronor;

b) till *Täckande av vissa kostnader för ett bevakningsfartyg för sillfisket vid Island sommaren 1949* ett anslag av 61 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Olof Cederstrand.